

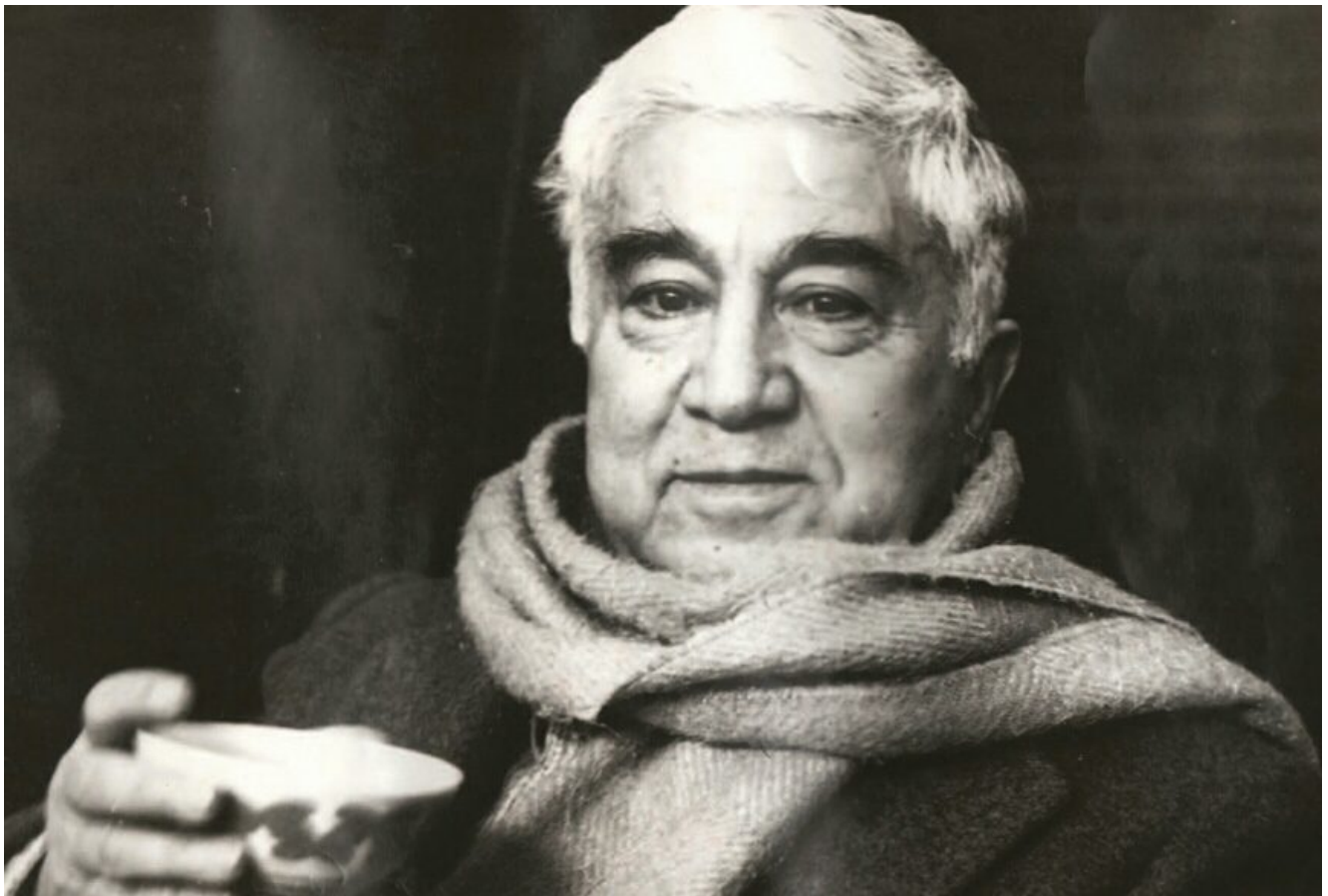
Öz ýazmagynda Eziz Nesiniň ömrü ýoly

Category: Kitapcy, Romanlar, Sözler, Ýazyjy şahyrlaryň we
aýmylaryň terjimehaly

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Öz ýazmagynda Eziz Nesiniň ömrü ýoly AZİZ NESİN'İN KENDİ
KALEMINDEN YAŞAM ÖYKÜSÜ

Yıl 1915, Çanakkale Savaşının en kızgın, en civcivli zamanı. Nusret, “yardım, Tanrı yardım, başarı, üstünlük” anlamına geliyor. Tanrı yardım etsin de Çanakkale Savaşını kazanalım diye, böyle bir dilekle adımı Nusret koyuyorlar. Mehmet de dedemin adı. Ben Mehmet Nusret...

■ 1915. Uygunsuz Biyer ve Zaman

Anadolulu bir köy çocuğu olan babam, onüç yaşında gurbetçi olarak geldiği İstanbul'a yerleşmiş. Annem de Anadolu'nun bir

başka köyünden, o da çok küçük yaşında İstanbul'a gelmiş. Çünkü benim dünyaya gelebilmem için, onların bu uzun yolculuğa katlanarak, İstanbul'da buluşup evlenmeleri gerekiyormuş. Seçmek elimde olmadığı için, çok uygunsuz bir zamanda doğmuşum; Birinci Dünya Savaşının en kanlı, en ateşli günleri, 1915'te... Yine seçmek elimde olmadığı için, yalnız uygunsuz zamanda değil, uygunsuz biyerde doğmuşum: Türkiye'nin en büyük zenginlerinin oturduğu İstanbul adalarından Heybeliada'da... Heybeliada, zenginlerin yazlığıdır. Ama zenginler, yoksullar olmayınca yasayamadıklarından, yoksulluklara çok gereksindiklerinden, biz de Heybeliada'da otururduk. Bu sözlerimle şanssız olduğumu söylemek istemiyorum. Tersine, zengin, soylu ve ünlü bir aileden gelmediğim için, kendimi çok şanslı sayıyorum.

Ölen kız kardeşim Nurhayat ile birlikte. Saçları kurdeleli olan benim. Aziz Nesin (foto)

■ 1920

Annemin hiç fotoğrafı yok. Çünkü o dönemde kadınların resim çektirmeleri günah sayılıyordu. Babam da çok az resim çektirmiştir. 83 yaşında ölen babamın, şimdiki benim yaşımdayken (75 yaş) çekilmiş resmi.

■ BABAM

*Dünyaların en iyi babası benim babamdır
Düşmandır düşüncelerimiz
Dosttur ellerimiz
Dünyada tek elini öptüğüm
Babamdır
Kırkını geçtin adam olmadın der
Başım önümde dinlerim
Önünde tek baş eğdiğim babamdır
Sabahlara dek Kuran okur
Anamın ruhuna
İnanır ona kavuşacağına*

*Bana gâvur der
Diş bilemeden
Dünyada tek bağışladığı ben
Tek bağışladığım odur
Başım derde girdikçe bakar çocuklarıma
Bitürlü ölemiyorum der senin yüzünden
Çocuklar ortada kalacak
Ölemez kahrımdan benim
Yaşamak zorunda benim yüzümden
Gözlerindeki ateş bakışlarında söner
Tuttuğun altın olsun der
Çocukluğumu tek anlayan odur
Dünyaların en iyi babası benim babamdır*

Annemin hiç fotoğrafı yok. Çünkü o dönemde kadınların resim çektirmeleri günah sayılıyordu. Babam da çok az resim çektirmiştir. 83 yaşında ölen babamın, şimdiki benim yaşımdayken (75 yaş) çekilmiş resmi.

Yıl, 1919-1920 olacak... Babam yok ortalarda. O, çok daha önceleri Anadolu'ya gitmiş, bizi öyle bırakıp... Anadolu'da Kurtuluş Savaşı var.

■ 1921. GALİP AMCAM

Galip Amcam bir roman: Arapça, Farsça, Fransızca ve yüksek matematik bilen, şiirler yazan bir Rufaî ve Kadirî dervişi... Zamanına göre çok devrimci, ilerici bir adam olduğu için ne hocalarla ne şeyhlerle uyuşabilirdi; buyüzden işi gücü de yoktu. Hem de hattattı, hem de beste yapardı, hem de marş bile bestelerdi.

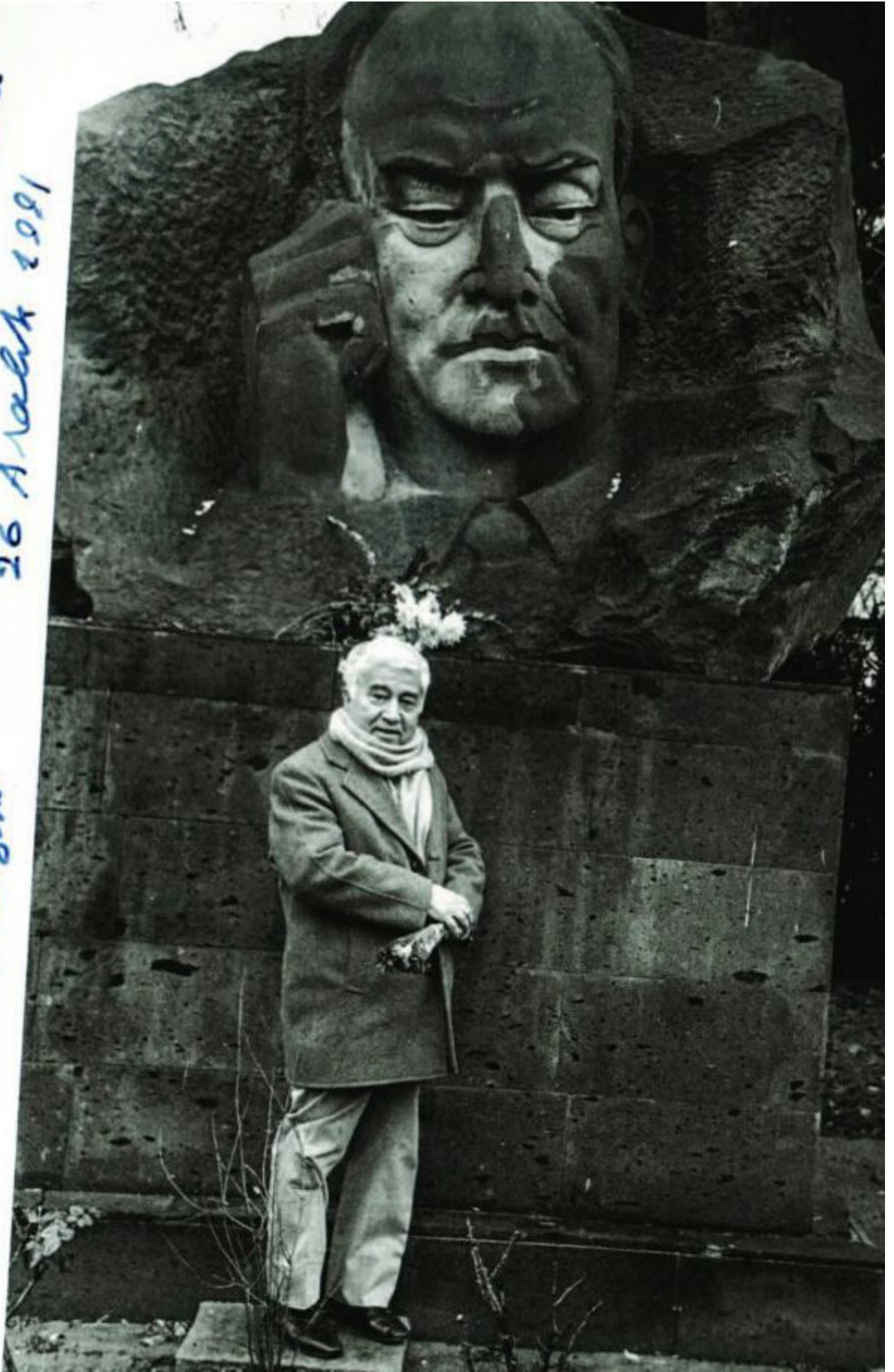
Galip Amcamdan her nasılsa bana kalmış birkaç defter vardır. Şimdi o defterleri karıştırıyorum; onlarda kırk beş yıl önce Gebze'deki çınar altında arkadaşlarına okuduğu manzumelerden kimisini buluyorum.

Beni Galip Amcam okuttu. İlk ondan okuma yazma öğrendim, sonra Arapçaya başladık... Sekiz yasımda hafız oldum...

"Hüsn-ü hat" öğreniyorum, yani güzel yazmak, kaligrafi... Hesap,

hendese (aritmetik, geometri) öğreniyorum. Öfff Patlıyorum, boğuluyorum... Çocukluğumu hiç yaşamadım. Çember çevirmedi, zıpzip, bilya alamadım elime. Uçurtma uçurmadım. El bende, sobe, körebe, birdirbir, uzuneşek, kovalamaca oynamadım... Hiç, hiçbir şey... Çocuk olmuş tek günüm yok yaşamımda... Oysa öyle severdim ki koşup oynamayı...

Dostum Kerbabayev'in mizze
yazıntı önündeyim
26 Aralık 1991

(2.Resim: Eziz Nesin Aşkabat'ta ünlü türkmen yazarı B.Kerbabayev'ın ev müzesinin önünde, 26.12.1991.)

■ 1922 İLK OYUN DENEMESİ

ilk oyunumu yedi yada sekiz yaşımdayken yazmıştım. Bir ramazan gecesi idi. Cerrahpaşa'da oturuyorduk. Fatma'nım, yani Fatma Hanım adında, tanıdığımız bir kadın vardı. İşte o Fatma'nım beni bir ramazan gecesi, Cerrahpaşa'yla Hekimoğlu Ali Paşa arasındaki bir yangın yeri arsasında kurulmuş bir çadır tiyatrosuna götürmüştü. Orda bir ortaoyunu seyretmiştim.

Bu benim ilk tiyatro seyredişimdi. Sabaha dek rüyamda tiyatro görmüştüm. O zaman dahaca okula bile gitmiyordum. (Okula on yasımda, üçüncü sınıftan başlayarak gitmiştim.) Ortaoyunu seyrettiğim gecenin sabahında da, yedi yada sekiz yasımda, yaşamımın ilk oyununu yazmaya başlamıştım. Elbette bu oyun, seyrettiğim oyunun öykünmesi, çok benzeriydi. Üç beş sayfa yazdığımı anımsıyorum.

■ 1926. DARÜŞŞAFKA

1926'da Darüşşafaka'nın giriş sınavını biz yüz çocuk kazanmıştık. Aklımda kaldığına göre okula otuz çocuk alacaklardı. Bahçede, merdiven dibinde kura çekiliyordu. Çocuklar gelip, elini torbaya sokuyor:

Boş... Boş... Boş...

Boş çekenler, boynu bükük, küskün, dargın dönüp gidiyorlardı, ağlıyorlardı.

Boş... Boş...

İlk doluyu ben çekmiştim. Şimdi düşünüyorum, acı acı düşünüyorum Ya boş çekseydim?.. Belki okuryazar bile olamazdım, şimdi yoktum. Bütün bir yaşam, küçük bir kâğıdın üstünde "boş" yada "dolu" yazılı olmasına bağlı...

* Darüşşafaka'ya yalnız babasız çocuklar alınıyordu. Oysa benim babam vardı. Vardı ama, neredeydi? Belki o gün, belki birkaç ay sonra babam çıkıp gelecekti biyerlerden...

■ 1927 İLK ROMAN DENEMESİ

Ben o zaman, on iki yasımda bir ortaokul öğrencisiydim. Bir roman yazmaya başlamıştım. Bir küçük defterin yarından çoğunu

yazmıştım. Babıâli'deki kitapçıların hepsine mektuplar yazıp gönderdim: "Bir roman yazdım. Yayımlamak ister misiniz?" Ağdalı sözcüklerle çok ağırbaşlı bir mektup yazmıştım ki, kitapçılar benim bir çocuk olduğumu anlamasınlar.

Basarmış olacağım ki, salt bir kitapçıdan çok usturuplu, saygılı bir yanıt almıştım. Uçmuştum, uçmuştum sevincimden... Daha ortada roman yok. Basarız diye yanıt alırsam, hemen romanın gerisini de yazacağım. Roman yazmak da bir iş mi sanki... Kendim götürmeyecektim, postayla gönderecektim. Romanım basıldıktan sonra ortaya çıkacaktım ve o zaman karşılarında bir çocuk görüp şaşacaklardı. Gelen yanıtta "Elde nesir sırasını bekleyen pek çok roman bulunduğundan maalesef romanınızın tab edilemeyeceği" yazılıydı. Öyleyse nedendi bu sevincim? Çünkü mektup "Muhterem Mehmet Nusret Beyefendi" diye başlıyordu ve bu denli ciddi bir mektubu ilk alıyordum. Yazık, bu mektup şimdi elimde değil.

■ ANNEMİN ANISINA

*Bütün anneler, annelerin en güzeli,
Sen, en güzellerin güzeli.
Onüçünde evlendin,
Onbeşinde beni doğurdun,
Yirmialtı yasındaydın,
Yaşamadan öldün.
Sevgi taştan bu yüreği sana borçluyum.
Bir resmin bile yok bende,
Fotoğraf çektirmek günahtı.
Ne sinema seyrettin, ne tiyatro.
Elektrik, havagazı, su, soba,
Ve karyola bile yoktu evinde.
Denize giremedin,
Okuma yazma bilmedin.
Güzel gözlerin,
Kara peçenin arkasından baktı dünyaya.
Yirmialtı yaşındayken
Yaşamadan öldün...*

*Anneler artık yaşamadan ölmeyecek...
Böyle gelmiş,
Ama böyle gitmeyecek*

■ 1934. NESİN?

1934 yılında Soyadı Kanunu çıktı, her Türk kendine bir soyadı alacaktı. Herkes kendisine soyadını kendisi seçtiği için, insanların bütün gizli aşağılık duyguları ortaya çıktı.

Dünyanın en cimrileri “Eli açık”, dünyanın en korkakları “Yürekli”, dünyanın en tembelleri “Çalışkan” gibi soyadları aldılar. Bir mektup yazılabilecek bir zamanda ancak imzasını atabilen bir öğretmenimiz kendisine “Çeviker” soyadını almıştı.

İrkçılığın yayıldığı günler olduğundan, özellikle Türklüğü karışık olanlar ırkçılık anlatan soyadlarını kapışıyorlardı. Hertürlü yağmada hep sona kaldığım için, güzel soyadı yağmasında da sona kaldım. Bana, ortada böbürlenebileceğim bir soyadı kalmadığından, kendime “Nesin” soyadını aldım. Herkes “Nesin?” diye çağırdıkça ne olduğumu düşünüp kendime geleyim, istedim.

■ 1937. ÇİÇEĞİ BURNUNDA BİR SUBAY

1937’de subay oldum, yani bir Napolyon... Daha doğrusu, Napolyon’lardan biriydim. Her yeni subay, kendini Napolyon sanır. Kimilerinde bu kendini Napolyon sanma hastalığı bütün yaşamlarınca sürer. Kimileri, bisüre sonra kendilerini bu hastalıktan kurtarabilirler. Napolyonculuk tehlikeli ve bulaşıcı bir hastalıktır. Bu hastalığın belirtileri şunlardır: Hastalığa tutulanlar, Napolyon’un yalnız utkularını düşünür, ama bozgunlarını hiç düşünmezler, sağ ellerini ceket düğmelerinin arasından geçirmeyi severler, dünya haritasını önlerine koyup kırmızı kalemle haritaya oklar çizerek bütün dünyayı beş dakikada zapt ve istila ettikten sonra dünyanın bu denli küçük olmasına üzülürler.

22-23 yaşlarında çiçeği burnunda bir subayken, harita üzerinde kırmızı kalemle dünyayı günde birkaç kez fethederdim. Benim

Napolyonluk hastalığım ancak biriki yıl sürdü. Bu hastalık sırasında bile faşist eğilimli olmadım.

■ 1938. GÜZEL SANATLAR AKADEMİSİ

Fen Tatbikat Okulundayken Güzel Sanatlara yazıldım. Akademinin Doğu Süsleme Sanatları Bölümüne devam etmeye başladım. Askerliği sevmemiştim. Akademiyi bitirmek için sınıfta kalmak istedim. Bunu anladılar. Sınıfta kalmadım. Beni daha sonra kıtaya gönderdiler. Akademiyi bitiremedim.

■ 1942. İLK ÖYKÜLER

Yıl, 1942... Üsteğmenim. "Aziz Nesin" takma adıyla dergilere öyküler gönderiyorum. Bunlardan biri, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Yeni Adam'ı, biri Sedat Simavi'nin Yedi Gün'ü, biri Remzi Oğuz Arık'ın Ankara'da yayımlanan Millet'i... Bir Memurun Masası adlı öykümü Akbaba'ya postaladım. Şimdi adlarını anıyamadığım iki öykü daha göndermiştim, onlar da yayımlanmıştı. O sıra ne sağcıyım, ne solcu... Dünyadan haberim yok.

O zamanlar gazetelerde yazan askerlere üstleri iyi gözle bakmadıklarından, yazılarımı kendi adıyla değil babamın adıyla, Aziz Nesin diye yazdım. Bu ilk takma adım gerçek adımı örttü, Nusret Nesin unutuldu.

■ 1944. ASKERLİKTEN KURTULMAK...

Yıl, 1944... Profesyonel yazarım artık, kalemimle geçiniyorum. Sedat Simavi'nin Yedi Gün ve Karagöz'ünde çalışıyorum.

İyi ki mutlu bir tesadüfle asker olabildim de okuma olanağı elde ettim, hiç değilse böylece yazar olabildim. Yoksa yazar olmak isteyip olamamış, ama kendini yazar sanan, doyumsuzlukları ve aşağılık duyguları yüzünden o dünyanın en kötü insanlarından biri olacaktım.

Yazar olayım diye, askerlikten kurtulmak için yıllarca çırpınışlar... İkinci Dünya Savaşı yılları, subaylar ne istifa edebilir, ne de emekliye ayrılabilirdi. On yıl önce emekli olmuş subayları bile orduya almışlardı. Sekiz yıl doğu ve batı

sınırlarımızda görev... 0 koşullar içinde havaya uyararak erkenden evlilik...

Askerlikten mahkeme kararıyla çıkartılıp üç ay on gün cezaevinde kaldıktan sonra, ıssız ve parasız kaldığım gün, zengin olma yoluna değil yazar olma yoluna gitmiştim.

■ 1945. TAN GAZETESİ

1944-45 yıllarında Tan gazetesinde köşe yazarıydım. 0 zaman fıkra yazarı deniyordu. 0 çağda genç yazarlar fıkra yazarı olmazlardı. Beni birçok gazete köşe yazarı olarak Tan'dan almak istiyordu. Tan, Babıâli'nin enaz para veren gazetesiydi. Ama ben Sabiha ve Zekeriya Sertel dolayısıyla Tan'a sempati duyuyordum; ayrıldım.

■ 1946. CUMARTESİ

Tan gazetesinin komünist olduğu yolunda yapılan kışkırtmalar sonunda, 1945 yılında tek parti iktidarı CHP, üniversite öğrencilerine gazeteyi ve Tan Matbaası'nı yıktırttı.

Ne zaman ki Tan yıkıldı, bana hiçbir yerde iş vermediler. Onun için Cumartesi adlı magazini çıkardım.

El dizgisiyle çalışan basımevinde bir magazin çıkarmaya kalkıyoruz. Olacak şey değil elbette. Elimizde malzememiz yok, büyük sermayemiz yok... Dımdızlak kaldık yani sonuç olarak. 0 zaman bana yardım edenlerden biri Sait Faik'ti. Rıfat Ilgaz o zaman çok yakın bir dostumdu, şimdi aynı dostluk ilişkimiz yok.

Yedi sayı çıkabildi Cumartesi. Destek görmedik. Benim de acemiliğime geldi. Daha basın yaşamına gireli bibuçuk, iki yıl olmuştu, piyasayı bilmiyordum. Tamamen magazindi ama, ben sunu yapmak istiyordum, gene de aynı şeyi yapmak isterim fırsatım olsa, enerjim olsa... Magazin olarak düşüncüyü vermek.

Parasız yönden umarsız kalıp Cumartesi'yi kapattım. Elimde dağlar kadar iade sayılar kaldı. Satılmayıp geri gelmiş Cumartesi'leri iskele ve vapurlardaki satıcılara verdik. Onlar, diyelim 10 kuruşluk dergiyi bizden 2 kuruşa alıp, yine diyelim 5 kuruşa satıyorlardı. Cumartesi'lerin vapur ve

iskelelerde satıldığı günlerde (1946) Markopaşa adlı haftalık gülmece dergisi çıkarıyordum.

■ MARKOPAŞA

Markopaşa adıyla haftalık bir gülmece gazetesi çıkarmayı düşünüyorum, hiç param olmadığı için bu işe sermaye arıyordum. İşte bu günlerde Ankara'dan gelen Sabahattin Ali "Sermayeyi ben vereyim, gazeteyi birlikte çıkaralım," dedi. Anlaştık.

Markopaşa gülmece yoluyla bir kavga basbayağı bir kavga gazetesiydi. Markopaşa'nın gerçek değerini anlayabilmek için, o koşulları ayrıntılarıyla bilmek gerekir. Kavgaya girmişsin, elinde hiçbir silah yok. Birden taşı kapıp düşmana fırlatıyorsun. O kavga önemli, ama taş önemli değil...

Yıllarca süren tek parti iktidarının antidemokratik baskılarından halk öyle bunalmıştı ki, yüreklenip de kendi söyleyemediklerini Markopaşa'da buluyor, Markopaşa'yı dilmacı sayıyordu. İşte büyüden okurlar olağanüstü ilgi göstermişlerdi; kendilerini Markopaşa aracılığıyla bu siyasal kavgaya katılmış duyumsuyorlardı. 1946 yılında en büyük satışlı gazete olan Cumhuriyet'in satışı ortalama 30 bindi. Yalnız bitek gün, 1946 seçim günü Cumhuriyet 40 bin, Vatan gazetesi de 50 bin satılmıştı. İşte bu dönemde Markopaşa'nın sürekli satışı 60 bindi.

Markopaşa'nın siyasal gülmecesinin etkisi öylesine büyük olmuştu ki, daha ikinci sayısı yayımlanır yayımlanmaz, 4 Aralık 1946'da Büyük Millet Meclisinde söz konusu edilmişti. İktidar partisi olan CHP sıkıyönetimi uzatabilmek için Markopasa'yı bahane diye ileri sürüyordu. Valiler ve emniyet müdürleri birçok vilayete gazeteyi sokmuyorlardı. Gericiler, durmadan gazete aleyhinde tertipler ve gösteriler yapıyorlardı. Gazete aleyhinde birçok dava açılmıştı...

Markopaşa o denli ağır baskılara uğramış, sık sık kapatılmıştır ki, tam altı kez adını değiştirerek, başka adlarla yayımını ve yayım yoluyla politik savaşımını sürdürebilmiştir: Malum Pasa, Ali Baba, Yedisekiz Hasan Pasa, Bizim Pasa, Medet.

■ PARTİ KURMAK PARTİ VURMAK

Yayımlanmış ilk yapıtım, yapıt sayılmayacak olan Parti Kurmak-Parti Vurmak adlı onaltı sayfalık bir kitapçıktır.

Bu kitapçıktan elde kalan tek nüsha Nesin Vakfı kitaplığındadır. O kitapçıkta yazdıklarımı beğenmediğim için kırküç yıldan beri ne yeni basımını yaptım, ne de o yazıları başka bir kitabıma aktardım.

■ 1947. NEREYE GİDİYORUZ?

İkinci Dünya Savaşı sonu... Türkiye'nin bugünkü acıklı durumunun başlangıcı ve kaynağı olan Truman Doktrini adı altında modern emperyalizm, özellikle geri kalmış ülkelere yardım maskesi altında sömürü ağlarını germeye başlamıştı.

Öyle biyer geliyor ki, artık o yerde gülmece yoluyla savaşıma olanağı da kalmıyor. Modern emperyalizmin Türkiye'ye girişine karşı halkımızı uyarmak için gülmece dışında yayın yapmamız gerekiyordu. İşte bu amaçla Nereye Gidiyoruz? başlıklı küçük bir kitapçık yazdım. Tek yanı basılmış o kitapçıktan şimdi elde hiç yoktur. Sıkıyönetim arşivlerindeki mahkeme dosyasında bulunup da çıkarılrsa, o yazı yüzünden bir yazarın nasıl olup da hapse ve sürgüne mahkûm edildiğine, beni mahkûm edenler bile şaşarlar.

Savcı yirmi iki yıl hapsimi istiyordu. Suç eylemi eksik kaldığından, her ne kadar sıkıyönetim varsa da savaş hali sayılamayacağından... Pazarlık, pazarlık... Tut aşağı, vur yukarı: On ay hapis ve Bursa'ya sürgün...

Kitapçığımanın adı Nereye Gidiyoruz?'du. Bugün nereye gittiğimizi görüp bilmeyen kalmadı ama ben hapse ve sürgüne gidiyordum. 1947 yılında Pasakapısı Cezaevine kapatılmamdan iki üç gün sonra, cezaevine bakan savcı İzzet Akçal koğuşa geldi. Dışarı yazı çıkarmamam koşuluyla ne istersem yapılacağını, her kolaylığın gösterileceğini söyledi. Bu onun kendi isteği değil, CHP iktidarının isteğiydi. Nasıl olsa o günlerde yazımı yayımlayacak dergi, gazete kalmamıştı. Hepsi kapatılmıştı. Bu nedenle İzzet Akçal'a yazı yazacağımı, ama dışarı çıkarmayacağımı söyledim.

■ ZİNCİRLİ HÜRRİYET

Bigün Mehmet Ali Aybar ziyaretime geldi; haftalık bir dergi çıkaracağını, bu derginin arka sayfasını benim yazmamı söyledi. Elbet yazacaktım. İzzet Akçal'ın yazımı yayımlatmak istemeyişi, yasadışı bir hükümet buyruğuydu. Başka bir ziyaret günü Aybar'a yazdığım yazıları verdim. İkinci dizi olarak Zincirli Hürriyet'in ilk sayısı 5 Şubat 1948'de çıktı. Arka sayfasının başlığıysa Zincirli Mizahtı.

■ EY TÜRK FAŞİSTİ!

Birinci vazifen Türk matbaalarını yıkmak, makinelerini ısırmak, demirleri dişleyip duvarlara saldırmaktır. Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli, gazeteleri çamurlara serip üzerlerinde ağzın köpürünceye kadar tepinmektir. Bu temel, partinin hazinesidir.

Bigün nümayiş yapmak için emir alırsan, bütün polisleri yanı başında bulacaksın.

Meydanlarda kitaplarını yaktığın namuslu insanlar, bütün dünyada eşi benzeri görülmemiş biçimde işkenceye uğratılabilir. Emniyet Müdürlüğümüzde dövülebilirler. Demir Ahmet tarafından sövülebilirler. Bütün malları mülkleri zapt edilmiş, matbaaları yıkılmış, gazeteleri kapatılmış, evleri başlarına indirilmiş, çoluk çocukları dağıtılmış, evleri işgal, kendileri perişan edilmiş olabilir.

Bütün bu şartlardan daha elim olmak üzere, Amerika'dan borç dahi alınabilir. Hatta bu borç alınan paralar ziyafetlerde yenilebilir.

Ey Faşist yumurcakları! İşte bu ahval ve şerait içinde dahi bütün bu yapılanları kâfi görmeden vazifen matbaaları yıkmak, makineleri kırmak, namuslu yurtseverleri parçalamaktır. Muhtaç olduğun kazma, balta, sopa, demir çubuklar, Halk Partisinin ambarlarında mevcuttur.

■ BURSA'DA SÜRGÜNKEN

Güzeldir bu şehir-i dilara-yı Bursa

*Şeftalisi var yiyemedik
İpeklisi var giyemedik
Kaplıcası var giremedik
Lakin güzel şehirdir Bursa*

■ 1948. BAŞDAN

Sürgünde bulunduğum Bursa'dan, cezam bitmiş, İstanbul'a dönmüştüm. Bulabileceğimi sandığım her yerde Sabahattin Ali'yi aradım. Ortalarda yoktu. Sabahattin için son bilinen, taşıyıcılık yaptığı kamyonla biyelere gittiği idi.

Bastan adlı haftalık bir siyasal gazete çıkarmaya başladım. Sabahattin Ali'nin kişiliğini bildiğimden, onun bir yazısını yayımlarsam dayanamaz, ortaya çıkar diye düşündüm; Türkiye'nin neresinde olursa olsun, ya gelir ya bir haber ulaştırırdı. Markopasa'da çıkmış başyazılarından birini Bastan'da yayımladım. İkincisini yayımladım. Günler, haftalar geçti, Sabahattin'den haber çıkmadı.

Bigün evime İstanbul Savcılığı'ndan bir çağrı yazısı geldi. Belki beni yazdığım yazılardan yine savcılığa çağırıyorlardı... Savcı,

– Sizi tanıklık için çağırdık, dedi, bazı eşya göstereceğim, kimin olduğunu bilerseniz, söyleyiniz Bulgaristan sınırında, çalılar arasında biyerde bir ceset bulunmuş. Cesedin üstünden bu eşya çıkmış. Sabahattin Ali'nin olduğu sanılıyor. Savcının elindeki kırık gözlük camlarına baktım, gözlerim doldu.

■ AZİZNAME

1948 yılında Azizname adlı bir taslama kitabı yayımlamıştım. Bu taslama kitabının ilk sayfasında su dörtlük vardı:

*Zannetme ki daim bişekcesine,
Siz her anırdıkça huu çeker milleti
Alkış beklerken siz eşşekcesine,
Verir hakkınızı yuu çeker milleti*

Zamanın basın savcısı Hicabı Dinç, bu taslama dörtlüğüyle

hükûmeti aşağıladığımı iddia ederek aleyhime dava açmıştı. Tutuklanmam için emir alan polis beni arıyordu. Büyük geçim sıkıntısı çektiğim o günlerde, cezaevine girmeden önce, tutuklu kalacağım sürece iki çocuğumun geçimini sağlayacak parayı bulmaya çalışıyordum; ondan sonra da polise gidip teslim olacaktım. İstanbul siyasî polisi büyük bir çabayla beni altı ay aradı. Polis beni bulamadı. Çünkü o kaçak gezdiğim günlerimi, İstanbul'un genel kitaplıklarında, gülmece konusunda çalışarak geçiriyordum ki, kitaplıklar polisin uğradığı, uğramayı akıl edeceği yerler değildi.

Gazeteciliğe başladığım 1944 yılından Azizname adlı taslama kitabım yüzünden polisçe arandığım 1948 yılına dek, gülmece yazdığım, gülmece yazarı olarak tanındığım halde, gülmecenin ne olduğunu, nasıl olduğunu, nasıl olması gerektiğini, tarihini, kuramlarını, oluşumunu bilmiyordum, bu konular üstünde hiç düşünmemiştim. Siyasî polisin beni aradığı, kaçak olarak kitaplıklarda geçirdiğim o altı ay içinde, ilk olarak, yaptığım işin niteliği ve gülmecenin tarihi üzerinde çalışma olanağını elde ettim.

■ 1950. YENİ BAŞTAN

Georges Politzer, Fransa Nazi işgalindeyken, Paris'te işçilere geceleri dersler veriyordu. Üniversite derslerinden oluşan felsefe kurslarını Felsefe Dersleri adıyla çevirttim. 1950 yılında çıkarmakta olduğum Yeni Bastan adlı dergide tefrika etmeye başladık. Ya üç ya dört tefrika çıkmıştı ki büyüden tutuklandım.

"Bu eseri sen çevirdin" diye komünistlikten mahkûm ettiler. Bar bar bağırdım "Ben Fransızca bilmiyorum" diye. Çevirmediğim bir yazıdan mahkûm oldum. Ve tabii mahkûm olunca da, ister istemez komünist olmuş oldum.

Hapisane bana kitap okumak, düşünmek, dinlenmek olanağını veriyor. Biçok iş planımı hapishanelerde yaptım. Bu iyi taraflarına karşılık, biçok da fenalıkları var ki, bundan laf etmeyeceğim.

■ 1953. GAZETE SATICILIĞI

1953-54 yıllarında, iki küçük çocuğumu geçindirebilmek için, babamın bizi geçindirmek için eşekle zerzevat sattığı durumdan çok daha aşağı düzeylerde işler yapmak zorunda kalmıştım.

Bu işlerden biri gazete satıcılığıydı. Daha gün doğmadan Cağaloğlu'na gidip gazeteleri bayiden alır, Levent'e dek taşır, evlere dağıtırdım. 38 yasımdaydım, üstelik yüksek öğrenim görmüş, subaylık ve yazarlık yapmış biriydim.

Gazete satıcılığı yaptığımdan dolayı iki çocuğum benden utanıyorlar mıydı? Sormadım ama davranışlarından aşağılık duygusuna kapıldıklarını sezmiştim. Çocuklarım benden utanıyorlardıysa, sanki babama yaptığım kaba haksızlığın birazını olsun ödeyecekmişim gibi gelirdi bana. Babama yaptığımı, çocuklarım bana ödetecekti.

■ OLUŞ KİTABEVİ VE PARADİ FOTOĞRAF STÜDYOSU

1953 yada 54 yılıydı. Levent'te "Oluş Kitabevi" adıyla bir kitabevim vardı. Kitap ve gazete satıyordum. Ama bu kitabevi kazanmıyor, zarar ediyordu durmadan. Beyoğlu'nda bir ortakla fotoğraf stüdyosu kurdum. Bir ortağım vardı, onunla beraber. Paradi Fotoğraf Stüdyosu'ydu. Burası daha da çok zarara sokmuştu beni. Çok borçlanmıştım. Geçinebilmek için biseyler yapmak zorundaydım.

■ GERİYE KALAN

Geçinebilmek için bir küçücük kitap çıkarmayı tasarladım. Başvurduğum yayıncıların hiçbirisi bu kitabımı yayımlamak istemedi. Kendim yayımlayabilmem için de param yoktu. Babiâli'de kâğıt alışverişi de yapan hamallardan birinden krediyle kâğıt aldım. Bir basımevinde de yine krediyle kitabımı dizdirtip bastırdım. Ressama para veremeyeceğim için kapak resmini de kendim yaptım. Ucuz olması için, kapak kötü bir kâğıda iki renkli olarak basıldı.

Bu benim ilk öykü kitabımdı. Hiç satılmadı. Basımevine olan borcumu başka yerden borç alarak ödedim. Kâğıtçının borcunu ödeyemedim. Kâğıtçı benden alacağına karşılık, fiyatı 50 kuruş olan kitapları basılı kâğıt fiyatına okkayla tartıp kiloyla

aldı, işportaya, sergicilere verdi. Geriye Kalan adlı ilk kitabım aylarca sokak sergilerinde, kaldırımlarda, toz toprak, çamur içinde sürüklendi durdu.

■ AKBABA

Yıl, 1953... Türlü olaylar, türlü belalar gelmiş geçmiş başımdan. Bigün, Akbaba'nın sekreteri Selami Münir Yurdatap'ı gördüm. Akbaba için üsteleyerek benden yazı istedi. Doğrusu, Akbaba'ya yazmak içimden gelmiyordu. Genellikle Akbaba gülmecesine karsıydım. Bundan da önemlisi, Ortaç, yıllarca çatıştığımız, çarpıştığımız tek parti iktidarı olan CHP'nin o günkü milletvekiliydi.

Yazarlıktan gittikçe umudumu kesmekte olduğum acılı günlerimdi. Bitakım dergilere polisiye romanlar yazıyordum, gazetelere takma adlarla röportajlar yapıyordum. İşte o günlerde Akbaba'ya yazmaya başladım.

Bikaç ay sonra, Akbaba'nın hemen bütün yazılarını ben yazmaya başlamıştım. Elime daha çok para geçmesi için üstüme çok iş almak zorundaydım. O zaman da aldığım işleri tam zamanında yetiştiremiyordum. Ortaç'la aramızdaki anlaşmazlık en çok bu yüzden çıkmıştır. Haklıydı Ortaç. Derginin yazılarını zamanında istiyordu. Bundan başka bisey daha istiyordu; yazıların güzel de olmasını... Ben, verdiği paranın artırılmasını isteyemiyordum; çünkü bana yazı yazdırmakla zaten iyilik yapmıştı. Ama bu durum aramızda bir tedirginlikti.

Yazılarım Akbaba'da basından beri hep imzasız, baska, uydurma adlarla çıkardı; ama olsun, ne olursa olsun, benim o günlerde Akbaba'dan başka hiçbir gelir kaynağım yoktu.

■ 1955. 6-7 EYLÜL

1955 yılı, 6-7 Eylül gecesi, zamanın hükümeti Kıbrıs konusunda Türkiye'nin duyarlılığını dünyaya göstermek için İstanbul'da el altından bir miting düzenlemişti. O miting seraserilerin, ayaktakımının ve yoksulların gösterisine dönüşmüş, İstanbul'un bütün baldırı çıplakları sokaklara dökülmüş ve bu mitingin

yönetimi hükümetin elinden çıkararak bütün gece sabaha dek İstanbul, özellikle Rum, Ermeni, Yahudi evleri ve malları yağmalanmıştı. Sabah olunca hükümet ne yapacağını sasırmış, olmayan suçluları bulma telasına kapılmış ve suçluları bulmuştu. Benim de içinde bulunduğum altmış kadar yazar, sair, çevirmen ve aydını... Hepimizi askerî cezaevine tıkmış ve zamanın sıkıyönetim komutanı,

– Bunlar salkım salkım asılacaklar! diye buyruğunu vermişti. 1955'te, Harbiye'deki askerî cezaevinin daracık hücrelerinde Kemal Tahir'le birlikteydik. Bu dar hücreye, yatarken ikimiz birden sığışamadığımızdan, geceleri yere benim basım onun ayaklarına, onun ayakları benim basıma gelmek üzere, birbirimize ters uzanırdık. Hücre karanlıktı. Tepede, örgü tel içindeki kör lamba hücreyi aydınlatmıyor, karanlığın yoğunluğunu daha çoğaltıyordu. Evimizdekiler nerde olduğumuzu bilmiyorlardı. Hiç kimseyle görüştürülmüyorduk. Geceleri hücrenin çıplak taş tabanına uzanıp yatıyorduk.

Hapisteyken asılacağımızı söylediklerinde gülmüştük. "İlgisi olmayan insanları nasıl asarlar?" diye. Ama şu kadarını söyleyeyim: O zaman asılsaydık, yağma ve yıkımları bizim yapmadığımıza kimse inanmazdı. Herkes, "Yağmacı olmasalardı asılmazlardı," derdi. Çünkü öyle bir hava estirildi ki, biz bile inanmaya başladık. "şu İstanbul'u acaba biz mi yağmaladık?" diye.

■ 1956. FİL HAMDİ'YLE ALTIN PALMİYE ÖDÜLÜ

1956 yılında İtalya'da yapılan uluslararası gülmece yarışmasında birincilik alıp Altın Palmiye [Palma D'oro] kazandım. O güne dek kendi adımla yazılarımı basmayan gazete ve dergiler, Altın Palmiye'yi kazandıktan sonra yazılarımı adımla yayımlamaya başladılar. Ama bu uzun sürmedi. Adım yine gazetelerden silinince, 1957 yılında bu yarışmayı ikinci kez kazanıp bir Altın Palmiye daha almak zorunda kaldım. Bundan sonra adım yine gazete ve dergilerde görünmeye başladı.

27 Mayıs darbesinden sonra devletin yoksullaşmış bütçesine yardım için halk nişan yüzüklerini, altınlarını askerlere

başıladı. Ben bile Altın Palmiye 'mi altı ay sonra beni tutuklayacak olan 27 Mayısçılara teslim etmişim, bütçemize bir küçücük katkı olur diye... Tam o sırada, emekliye ayrılan subaylar için İstanbul'un Gayrettepe'sinde evler yaptırılmıştı. Halk, bu bağış aptallığını çabuk anlayarak, bu evlerin yapıldığı yere Alyans Mahallesi, Yüzük Mahallesi adını takmıştı. İkinci Altın Palmiye ile Altın Kirpi'yi, ilerdeki sevinçli günlerde, yine gerekir diye saklıyorum.

■ 1957. DÜŞÜN YAYINEVİ

1957'de Kemal Tahir'le birlikte Düşün Yayınevini kurmuştuk. Cumhuriyet'ten önce Ahmet Mithat Efendi gibi basımevi kurmuş yazarlar vardı ama Cumhuriyet tarihinde o güne dek kendi kitaplarını yayımlamak için yayınevi kuran ilk yazar ben olacaktım. Beni buna kitaplarımı çıkarmak istemeyen kitabevi ve yayınevi sahipleri zorlamıştı.

Kemal Tahir'le pek çok konuda anlaşamazdık. Yine de dosttuk. Ben Kemal'i çok sevmişimdir, bütün yanlışları, eksikleriyle... Onun da beni sevmiş olduğuna, dünyada sayıları az olan gerçekten beğenerek sevdiği insanlardan biri olduğuma inanırım. Ama beni bunca sevmiş olması, karakterinin gereği olarak, arkamdan ve aleyhimde konuşmasına hiç de engel olmamıştır.

■ 1958. OYUN YAZMAK

İlkin oyun yazışımı yadırgadılar. "Gülmececiliği, öykücülüğü küçümsüyor da..." dediler. Bunca yıllık uğraşımı küçümser miyim hiç, öper basıma korum kutsal ekmek gibi...

Sonra, kırküş yasımdayken ilk oyunumu bastırdığım için de kınadılar. "Kırkından sonra azmış" gibi geliyordum onlara. Bilemezlerdi ki... Askerî ortaokulun yedinci sınıfında Türkçe öğretmenimiz Bahri Baba, derste tiyatro bölümünü anlatırken dalmışım, dalmışım da dalıp gitmişim. Bahri Baba çocuklara, – Görürsünüz, oyun yazarı olacak derken kendime geldim. Suçüstü yakalanışımdan bir utandım ki... Oysa biz o sıralara general olmak için oturmuştuk.

■ 1959. “YAZAR DEĞİL, O BİR ROTATİF...”

Kaç yılıydı? Anımsayamıyorum. Erenköy, Ethem Efendi Caddesi’ndeki evde oturuyorduk. 1958-59 olabilir. Kalabalık ev... Çok ucuza yazıyorum. Makine gibi çalışmak zorundayım. Yusuf Ziya Ortaç’ın benim için “Yazar değil, o bir rotatif...” dediği günler.

Yazarlığımın 1960 yılına kadar olan evresinde, benim için ne yazdığım önemli ama nasıl yazdığım önemli değildi. Beni bu sanıya zorlayan birçok etken vardır. Ama başlıcası ekonomik etkendi.

Sık sık sorarlar:

– Nasıl bu kadar yazabiliyorsun?

Derler ki, kimi sanatçıların esin perileri varmış da, bu periler onların ruhuna sanatı üflermiş. Esin perim yok ama, benim de esin cinim, esin cadım, esin devanam var. Benimkilerin yarısı kus, yarısı kız değil, olsa olsa onda biri insan da geri yanı canavar. Omzuma tünememiş, sırtıma binmiş, ben altta iki büklüm, kan ter içinde, yorgun bitik... Hem benim esin cinim, esin cadım bitane değil, sürü sürü... İkisi inse, üçü biniyor sırtıma. Sırtıma binmiş, üstüme çullanmış olan esin cadıları, esin cinleri, esin canavarları durmadan buyuruyor, zorluyor, azarlıyor:

– Yaz Hadi yazsana Durma yaz Ne duruyorsun? Uyumaya hakkın var mı senin... Uyan Oturma öyle... Kalk çabuk... Hasta da olamazsın... Sissst, kalk bakalım... Yaz

Benim esin cinlerim, cadılarım, canavarlarım: Kira isteyenlerim, para isteyenlerim, alacaklılarım, bitürlü bitip tükenmeyen gereksinimler...

■ 1963. CIGARA

İlk cıgara içmeye cezaevinde başladım. Dertlendiğimden, avunmak için falan da değil... Yoksul koğu arkadaşlarıma ikram için paketle cıgara almaya başladım. Onlara verip kendim içmezsem ayıp olacak diye her paketten biriki tane de ben tütürtmeye başladım. Ama benim iradem demir gibi güçlü, hiç cıgaraya alışır mıyım... Cezaevinde alışmadım da, sonradan

gazetecilikte alıştım cıgaraya. Gazetenin gece işlerinde çalışıyordum. Arkadaşların hepsi fosur fosur cıgara içiyor. Sanki cıgara içmeden yazılmazmış, cıgara içmeyen yazar olamazmış gibi bir durum var. Yine arkadaşlara ikram için, ben de onlar gibi cıgara paketi taşımaya başladım.

– Alışırırsın... diyorlardı.

– Ne diye bu pis şeye alışayım, alışacak olduktan sonra güzel, tatlı bişeye alışırım...

diye alay ede ede, bir baktım ki, hohoooo, öyle bir alışmışım ki. Günde beş paket. Sabah kalkıp ilk cıgarayı yaktıktan sonra bir daha hiç kibrit çıkmadan, birbirine ulayarak boyuna içerim. Yalnız yemeklerde ara veririm.

1965. İLK YURTDIŞI GEZİSİ

İlk yurtdışı geziye çıkışım, 1965'te. Moskova'ya gitmiştim. 1965 tarihine dek pasaport alamadım. Kimi seferinde verdiler, ama daha sonra vazgeçip verdikleri pasaportu geri aldılar.

1965 tarihinde bikez daha girişimde bulundum. Pasaport alabildim. Bu işe uçak havalanıncaya dek pek inanmadım. Polisler ha geldi ha gelecek, diye bekledim durdum.

■ VATANİ VAZİFE'YE ALTIN KİRPİ ÖDÜLÜ

1966 yılında, Bulgaristan'da yapılan uluslararası gülmece yarışmasında birincilik olarak Altın Kirpi kazandım.

■ 1966. OLANAK OLSA...

Durmadan gürül gürül konular aklıma geliyor, ben de boyuna not ediyorum. Çok verimli bir yazarım aslında. Olanağım olsa ne çok yapıt vereceğim. Ben bu notlar üzerinde nasıl zaman bulup da çalışacağım? Hiç durmadan yüz yıl çalışsam, yalnız bugüne kadarki notlarımı bitiremem. Yazık, Hepsi kalacak...

Son zamanlarda verimsiz oluşum, istemediğim, içimden gelmeyen konular ve alanlarda çalışmak zorunda kalışımdan. Gazete yazısı yazmak istemiyorum işte. Ama yazmak zorundayım... Ah, Ne olurdu, şu oyunlarımdan para kazanabilseydim, tiyatrolar oyunlarımla oynasalardı da, hiç durmadan oyunlar yazsaydım. Bu

olanak açılsaydı bana, öyle sanıyorum ki, yılda on-onbeş oyun yazabilirdim. Üstüme akan, gürül gürül akan konuların altında boğulacağım.

■ 1967. POLİSTE

Rusya'ya gidişim değil de Rusya'dan gelişim olay oldu... Gümrükte, iki buçuk saat süren olağanüstü bir aramaya uğradım. Polisten bir işaret aldıkları pek belli olan gümrükçüler neyim varsa aldılar; çocuklarıma aldığım hediye oyuncak filmleri, not defterimi, yazılarımı bile...

El konulan fotoğraflarımdan bazılarını gazeteler, "Aziz Nesin Lenin'in mezarına çiçek koyarken'' diye yayınladılar. Oysa çiçek koyduğum mezar Azerbaycanlı bir yazarındı.

Evimin aranacağını da tahmin ediyordum. Yedi tane polis geldi. Yirmibin kitabı beş saat içinde hallaç pamuğu gibi attılar. Dosyalardaki yazılarım dağıtıldı. 8 bavul, 7 polis ve ben arabaya binip emniyete yollandık. Otuzaltı saat gözaltında tutuldum, yedibuçuk saat polis sorgusu... Suçlamanın hedefi, Türkiye İşçi Partisi'ydi. TIP'le Türkiye içinde ve dışındaki komünist partiler arasında bir bağ aranıyor ve bu bağ benim kurduğum söyleniyordu.

Benim başıma getirilen bu olaylar, herhangi bir yazarın, aydınının, ilericinin, bir yurtseverin başına da getirilebilir. Bunun için suçlu olmanız da gerekmez. Polis yada o türlü bir örgütün bir görevlisine, ajanına, muhbirine bir ihbar mektubu yazdırılır. Kendi yazdırttıkları bu mektup üzerine, polis davranır, savcılık işe girer. Eviniz, üstünüz, işyeriniz aranır ve sorguya çekilirsiniz. "Suçlu olmadığım için bunlar benim başıma gelmez" demeyiniz; her zaman gelebilir.

■ 1968. 53 YAŞA 53 KİTAP

Elliüç yaşımdayım, elliüç kitabım var, kırkbin lira borcum, dört çocuğum, bir torunum var. Yalnız yaşıyorum. Yazılarım yirmiüç, kitaplarım onyedi dile çevrildi, piyeslerim yedi ülkede oynandı.

Yalnız iki şeyimi başkalarından saklayabiliyorum; biri

yorgunluğumu, biri de yaşımı...

Bu ikisinin dışında herşeyim ortada ve açık... Yaşımdan genç görüldüğümü söylüyorlar. Çalışmaktan yaşamaya zaman bulamadığım için yaslanmamış olacağım.

■ 1970. ÇIÇU'YLA TDK ÖDÜLÜ

Dünyanın birçok yerinde ulusal ve uluslararası edebiyat ve sanat yarışmaları ve ödüllendirmeleri düzenlenir. Bunların içinde ödül olarak para verilenler de vardır, verilmeyenler de... Ama ödül kazananlara bir onur diploması, bir ödül belgesi, bir madalya, bir nisan, bir plaket verilmeyeni hiç yoktur. Yalnız bunun bitek ayrıcası vardır: Türk Dil Kurumu.

Herhalde Türk Dil Kurumu, Türk yazarlarının addan, sandan çok, namdan, ünden çok paraya gereksindiklerini düşünerek, böyle bir gerçekçi görüşle, ödül kazananların eline yalnız para verir. Biz Türk yazarları için beşbin lira çok paradır, değil beşbin lira, sırasında elli lira bile çok paradır. Parayı aldık, kabul ettik, sağ olunuz. Ama... Sizler de kendinizden çok iyi bilirsiniz ki, biz yazarlar her ne denli, "ad-san için yazmıyoruz" dersek de, şair sözü elbette yalandır, deyip bu alçak gönüllülük gösterisine inanmamak gerekir.

Ödül kazanmış bir yazar, odasının bir kıyısına koyacağı bir plakası bulunsun ister. Kendisinden sonra, çocukları, torunları, bu maden parçasıyla övünecekler diye boşuna da olsa avunur.

■ GEÇ KALMAK

Her bakımdan çok geç gelişebildim. İlk kitabım kırk yaşımdayken yayımlanabildi. O zamanlar yaşıtlarım ve arkadaşlarım olanlar, Sabahattin Ali, Sait Faik, Orhan Veli, Haldun Taner, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, daha niceleri birer ünlü sanatçıydılar.

İlk kitabım kırk yasımda çıktığına, bugün de ellibeş yaşımda ellibeş kitabım olduğuna göre, bütün bu gürültü patırtı onbeş yıl içinde olup bitmiştir. Yani içimde hep geç kalmış olmanın, yetişememenin, yetiştirememenin acelesi vardı, yine de var...

■ 1971. ÜÇ BÜYÜK DEĞİŞİKLİK

Ellibeş yasımdayken, yaşamımda üç büyük değişiklik oldu. Birincisi günde beş paket içtiğim cıgarayı bıraktım. Cıgaraya alışmakla dünyanın en büyük akılsızlığını, cıgarayı bırakarak da dünyanın en büyük akıllılığını yaptım ki, sonuçta akılsızlık akıllılığını götürünce, sıfıra sıfır, elde var sıfır... Ama yeniden başlayacağım cıgaraya. Ne zaman mı? Doksan yasıma basınca, yirmi birinci yüzyılda yasamanın tadını çıkarmak için...

İkinci değişiklik şu: Bir gece sabaha karşıydı, salonda yürürken birden düştüm, elim ayağım çekildi. İçimden, "Bu güzel oyun bitiyor... İşte öyküm bitiyor" diye geçirdim, ama bitmedi, demek dünyanın benden daha çekeceği varmış. Ertesi gün hekim muayenesinde gizli şeker hastası olduğum anlaşıldı. Acılarımı, dertlerimi sevdiklerimden öylesine gizlemeye alışmışım ki, zavallı şeker hastalığı bile açığa çıkmamış, gizlenmiş. İşte bu hastalık yüzünden şekersiz çay içmeye başladım.

Yaşamımdaki üçüncü değişiklik: Saçlarımı, aynaya bile bakmadan, el yordamıyla kendim kesiyorum, hem de masamdaki kâğıt makasıyla... Biliyorum, biraz bozuk oluyor ama saçlarım öylesine gür ki, bikaç saat için de bile uzayan saçlarım bozuk yerlerini örtüyor. İşte böylece bir adamın -dışına bile olsa- başıma kendi istediği biçimi vermesinden, çenemden tutup basımı o yana bu yana çevirmesinden kurtuldum.

■ MALTEPE CEZAEVİNDE

24 Mayıs 1971 Pazartesi günü... Maltepe Askerî Cezaevinde, belirsiz bir nedenle tutukluyum. Kimseyle konuşturulmuyorum, yalnız basımayım.

12 Mart'taki tutuklanmam benim son tutuklanmam oldu. Bu tutuklanmamdan üç öykü çıkardım... Bu öyküler Ah Biz Eşekler adlı kitabımın sonundadır.

12 Mart, tarihimizdeki toplumsal afatlardan bir küçük depremdir ki (6-7 derecelik filan) en büyük yıkıntısını da edebiyatımızda yapmıştır. Ama özverili Türk yazarları, bu

yıkıntıdan da yararlanmasını ve edebiyatımızı zenginleştirmesini bilmişler, acılarından edebiyat ürünleri vermesini basarmışlardır.

■ 1972. NESİN VAKFI

Vakıf 1972’de resmen kuruldu. 1974’te inşaata başladık, 1980’de de ilk çocukları aldık. Evim Nesin Vakfı’dır ve evim olan Nesin Vakfı aynı zamanda müzedir; öyle bir müze ki Salt müze olarak kullanılan, görücülere belli günlerin belli saatlerinde açılan, depoya benzeyen biyer ve bu yerdeki insanlar değildir. Öyleyse nedir? Bu canlı müzede her an, çoğu çocuklar olmak üzere insanlar yasayacaklar, oynayacaklar, okuyacaklar, işleyecekler ve çalışacaklardır. Belki de dünyada bu türde ilk müze olacaktır.

Bu müzeyi gezenler salt vitrinlerdeki eşyayı seyretmekle yetinmeyecekler, o vakıfta yaşayan insanlarla (çocuklarla) da birlikte vakfın havasını, ortamını, koşullarını orada bulundukları sürece yaşayacaklardır.

■ 1974. TÜRKİYE YAZARLAR SENDİKASI

1974’ten 2 Aralık 1989 tarihine dek, kurucularından biri olduğum Türkiye Yazarlar Sendikasının genel başkanlığını yaptım.

TYS’nin kuruluşundan bu yana geçen 18 yıl ve özellikle genel başkanlıkta bulunduğum 15 yıl, yaşamımda bu sendika uğruna yazarlığımdan bile özveride bulunduğum uzun bir zaman dilimidir. Ben ki, aşk da içinde olmak üzere, hiçbir şey uğruna yazarlığımdan özveride bulunmazken, YYS için bunu da yaptım. Çünkü YYS gibi bir örgütün kurulması, benim için Türkiye’nin bir ulusal onur sorunuydu.

TYS, İnsan Hakları Derneği, Barış Derneği, Türk- Yunan Dostluk Derneği, Bilar A.S.. Bu örgütlerin kurucuları arasındayım. Bunlar birer borç ödemedir. Karşılığında oy istemiyorum. Para ve ün istemediğimi, bunlara yeterince ulaştığımı herkes görüyor. Aslında karşılığında hep bişey isteyenler bunu anlamıyor.

■ LOTUS ÖDÜLÜ

Filipinler’de Asya-Afrika Yazarlar Birlięinin Lotus Ödülü... Bu ödüller, armağanlar, andaçlar, nedir bilir misiniz? Ölüme giden taşlı, dikenli, sarp, o dimdik ham yolun acılığını ve acısını unutturmak için serpiştirilmiş, ölüm yolunu güzelleştiren avunu çiçekleri.

■ 1977. HİTAR PETAR ÖDÜLÜ

Bulgarların Hitar Petar’ı, Osmanlı yönetimine karşı halkın yarattığı bir mitsel gülmece kahramanıdır. Hitar Petar ödülü benim aldığım altıncı uluslararası ödüldür. Düşününüz omuzlarımdaki yükü... Her ödülü aldıktan sonra, okurlarımı düşkırıklığına uğratmamak için yazdıklarımın daha iyilerini, daha güzellerini yazmak isterim.

■ 1979. RAHATTAN RAHATSIZ

Şimdi, altmışdört yaşımdayım. Kitaplarımın sayısı yaşıma geçti, yetmiş kitabım var, borcum yok sayılır, dört çocuğum, üç torunum var. Yapıtlarımın çevrildiği dil sayısı otuzu geçti. Geçen on yıl içinde Türkiye’de bir yazarın kazanabileceği en çok parayı kazandım. Ama rahat beni rahatsız ettiği için olacak, oldukça sınırlı geçimimizden artan kazancımla kimsesiz çocukları yetiştirmek için bir vakıf kurdum.

On yıl, yirmi yıl önceleri nasıl yaşıyorsam, bugün yine öyle yaşıyorum. Kuyruklarda dolmuş bekliyorum, otobüslerde sıkışıyorum, rahat gitmek istediğim yere yürüyerek gidiyorum, pazardan alışveriş ediyorum, para sıkıntısı çekiyorum, kalabalıklarda itilip kakılıyorum.

■ 1980. KURTULUŞ SAVAŞI ROMANI

Yıllar önce Kurtuluş Savaşımızı anlatan bir roman yazmam gerektiğini düşünmüştüm. Bu gerçeklik, kuşağımanın yazarı olarak benim borcumdur da... Artık bu roman için bir dosya açıp notları, belgeleri toplamaya başlamalıyım... Bakalım böyle bir

romanı yazmaya yaşamım elverecek mi? Hay Aziz Nesin, 65 yasındasın: 650 yıl yasayacakmışsın gibi istekler ardındasın... Peki öyle olmasın da ne yapsın?

■ 1982. HASTANEDE

1982 Kasım. Moskova'da Sovyetler Birliği Kalp Hastalıkları Araştırma Merkezi Hastanesi'nin 506 sayılı odasında yattığım 26 gün içinde yaptığım işler:

- Oyun 8 sayfa
- Vietnam günlüğü 40 sayfa
- Modası Geçmiş Adam romanında İbrişim notu 29 sayfa
- Rusça oyun kitabıma önsöz 5 sayfa
- Öykü 70 sayfa
- Aşık edebiyatı 4 sayfa
- Hastane güncesi ve bir oyun notu 32 sayfa
- Şiir 10 tane
- Başka notlar 10 sayfa
- Münevver'in mektupları 138 sayfa

Okuduğum Kitaplar 29 toplam. Okuduklarım:

- Sabiha- Zekeriya'nın Nâzım anıları
 - Vietnam Sosyalist Cumhuriyeti (İngilizce)
 - Dört Yeni Çağ dergisi
 - Suksin'in Yasamak Tutkusu
 - Gorki'nin Bozguncu
 - Gorki'nin Yol Arkadaşı.
- Günde 15 sayfa yazmışım.

■ 1983. HERŞEY BİTECEK GİBİ

0 ilk gün inme indiği an, hani kolunu geçiremezsin ceket kolu sarkar ya, iste kolum bacağım öyle bomboş sarkıyordu. İnme olduğunu anladığım an hareket etmeye çabaladım, bir dursam hersey bitecek gibiydi. Çok düşündüm. Kararımı verdim. Eğer umut yoksa, kesin öldürecektim kendimi... İlaçla... İnsanın kendine egemen olma özgürlüğü olmalı. Ağladım. Ölüm kararı

aldığım için. Hayatı öyle seviyorum ki, ondan ağladım. Ama hayatı çok seviyorum diye de köpek gibi yaşanmaz...

■ 1984. AYDINLAR DİLEKÇESİ

“Ben başkalarının yapmadığı, yapılması gerektiği halde yapmadığı şeyleri yapmakla kendimi yükümlü sayıyorum.” Bu sözü kaç yılında söylediğimi anımsamıyorum. Ama hep böyle olmuştur. Konuyla daha yakın ilgisi, ilişkisi olan biyerlerden, birilerinden umutlu bir ses, bir tepki gelsin diye bekliyorum, bekliyorum, bekliyorum... Ve sonunda o görevi yapmakla kendimi yükümlü görüyorum.

12 Eylül 1980 faşizminden sonra da tam iki yıl umutla ama boşu boşuna toplumsal bir tepki bekledim. Ancak 1984 Mart’ında Aydınlar Dilekçesi’yle bu tepkiyi gösterebilmiştik. Aydınlar Dilekçesi adıyla bir dilekçe verdik. 12 Eylül’ün Türkiye’ye getirdiği antidemokratik yasal uygulamalara karşı geldik. 58 arkadaş için dava açıldı ve askerî mahkemede aklandık. Bizim mahkememiz sürerken, Kenan Evren televizyonda ve radyoda imzalayanların vatan haini olduklarını söyledi. Elbette bunu yanıtsız bırakmak olmazdı. O kabul etmek demektir. Biz tam tersi, vatanımızı çok sevdiğimiz için yazdık. Davada da aklanınca ben dava açtım cumhurbaşkanı için.

■ 1986. ZAMAN KALMADI

Eskiden ölüm ilanlarına bakmazdım, yine de bakmıyorum. Ama nedense böyle gözüme çarpmaya başladı. Zamanın kalmadı Aziz, kalmadı.

Daha sekiz cilt Böyle Gelmiş’ler yazılacak. Enaz yazılacak, notları hazır 20 oyun var, çocuk romanları var, pekçok roman, birçok öykü... Dayan Aziz, dayan Aziz.

■ 1987. YILDA 2.66 KİTAP

Bugün, 29 Ocak 1987 tarihinde, 82 kitabım var. İlk kitabım 1955 yılında çıktığına göre, ben bu 82 kitabı 32 yılda yayımlamışım. 1987 yılı sonunadek iki kitap daha çıkaracağıma göre, 32 yılda 84 kitap yayımlamış oluyorum. 32 yılda 84

kitap, yılda 84/32 = 2.66 kitap yayımlamışım demektir. Bu ne demektir? Aşağı yukarı, 32 yıldan beri her dört ayda bir kitabım yayımlanmış. Bu arada boşageçirilmiş, ziyan edilmiş pişmanlık zamanlarımda hesaba katarsak, nasıl bir hızlı çalışma içinde olduğum ortaya çıkar. Üst üste hiç kitapçı karmadığım yıllar da oldu yazık ki. Benim bu aşırı zaman cimriliğime karşınyaşamımın öyle bir zamanı olacak ki ben ozamandan hiç yararlanamayacağım. O hangizaman mı? Ölürken... Çünkü ölürken duygularımı, düşüncelerimi, algılarımı yazamayacağım. Ve en çok ziyan olacak zamanım iste o zamanı olacak. O zaman, bütün yazarların anlatamayacağı zamandır.

■ 1987. ÖDENEMEYEN BORÇ

Elbette en büyük borçluluğu Türkiye halkına duyuyorum. Ödenmesi olanaksız bu borcu ödemeye çalışmak için çırpınıyorum. Kendini Yakalamak'taki Ödenemeyen başlıklı şiirimi bir daha okur musun? Buyüzden, özellikle son beşon yıldan bu yana ben kendime egemen değilim, başkaları bana egemen. Aydınlar Dilekçesi bu, Ekmek ve Hak dilekçesi bu, Türkiye Yazarlar Sendikası bu, Bilar A.Ş. bu, son zamanlardaki günlük gazete girişimi bu... Ve yaslandıkça, yani ölüme yaklaştıkça, artık zamanım kalmadığı için yüküm daha da artıyor. Son zamanlarda bir de parti kurma girişimi var.

Ödenemeyen

Ey benim halkım

Ey benim eli açık gözü kapalı

Yüreği açık dili bağlı

Ey benim en güzelim

Ey benim en çirkinim

Yiyemedin yedirdin

İçemedin içirdin

Giyemedin giydirdin

Okuyamadın okuttun

Kendin üşüdün yağmurda karda

Ama beni korudun

*Varından değil yoğundan verdin
Az az değil çoğundan verdin
Ah ne az ne az aldın
Ama çok ne çok verdin
En az aldın en çok verdin
Almadan vermek sana özgü
Utanırım aldıklarım demeye
Gücüm yetmez borcum ödemeye
Bende hakkın çoktur halkım
Değil böyle bir Aziz
Bin Azizler olsa yetmez
Aldığını vermeye
Utanırım hakkın helâl et demeye
Dünya durdukça durasın halkım*

■ 1988. EKMEK VE HAK DİLEKÇESİ

Ekmek ve Hak Dilekçesi, Aydınlar Dilekçesi'nin bir süreğidir. 1980'den sonra Türkiye'de gelinen, görünen en belirgin durum, toplumun örgütsüz duruma gelmesiydi; kopuk tespih taneleri gibi... Bunun özellikle ve bilinçli olarak yapıldığı kanısındayız. Yaşamın bütün alanlarında çalışanların örgütsüzlüğüne gidildi. Böyle olunca biz büyük toplumsal potansiyelin eylemlerle canlı tutulmasını düşündük. İlk başta en ivedi sorun olarak insan haklarını, demokratik özgürlükler konusunu görmüştük. Onun için Aydınlar Dilekçesi'ni hazırladık. Ekmek ve Hak Dilekçesi'ni de ekonomik durumla ilgili olarak veriyoruz. Cumhuriyet tarihinin ekonomik açıdan en kötü dönemini yaşıyoruz. Doğaldır ki sorun ekonomiyle sınırlı kalmıyor; yaşamın bütün dallarına sıçırıyor, toplumsal yaşamı kavırıyor.

■ 1989. AÇLIK GREVİ

Cezaevlerindeki devlet eliyle terör, işkence yeni bir olay değildi. Mahkûmların insanlıkdışı davranışlara karşı tedirginlikleri ve tepkileri yıllardan beri sürüyordu. Cezaevlerine açlık grevi yayılmıştı. İki delikanlı ölmüştü,

birkaçı komadaydı. Açlık grevlerinin otuzikinci günü... Arkadaşlar ne yapmamız gerektiğini sordular. Suskun kalamazdık. Yapılabilecek hertürlü eylem de yinelenerek yapılmıştı. Yeni ve çok etkili bir eylem yapmalıydık. Önerim şu oldu:

– Yaşlı ve ünlü beşon arkadaş, lüks bir otelde üç gün açlık grevine yatalım.

■ DOĞUMGÜNÜ GECEŚİ

74. yaşıma bastım. Yalnız başıma geçirdiğim doğum günümde ve gecesinde, daha ne kerte çok çalışmam gerektiğini düşündüm. İşim gerçekten çok zor. Bugüne dek yazmış olduğum seksen beş kitabı, bundan sonra yazacaklarımın provaları, egzersizleri, müsveddeleri sayıyorum. Asıl yazacaklarımı yazamadım. Bana öyle geliyor ki yazarların en iyi yapıtları, yazmak isteyip yazmaya zamanları yetmediğinden, yazamadıklarıdır.

■ 1990. ALTIN TOLSTOY ÖDÜLÜ

Altın Tolstoy Ödülü'nü aldım. Şimdiye dek aldığım ödüllerin en değerlisi. Altın Tolstoy Ödülü'nü yazar olarak almadım. Çocuk vakfı kurduğum ve eğitim ilkelerim için aldım.

■ GÖÇEBELİĞE KARŞI

Şimdi, yetmişbeş yaşımda, ölüme çok yakın olduğum bu yerde düşünüyorum da, bibakıma benim yaşamım göçebeliğe karşı kentleşme savaşımla geçmiştir. Ben beni bildim bileli yerleşikliğe, biriktirmeye, toplamaya, sonra bütün bunları sıralamaya ve korumaya çalışıyorum; yani anılar toplamaya, geçmişi korumaya çalışıyorum. Ama bütün çevrem, içlerinden bitürlü sökemedikleri, sökmek de istemedikleri, hatta ayrımında ve bilincinde bile olmadıkları kalıtsal göçebelik ruhuyla, toplananı, birikenı, sıralanan ve düzenleneni, geçmişi, anıları çalıp çırpamaya, yok etmeye, yakmaya çalışmışlardır:

– Yangınlar

– Polisler

- Soyumdan çocuklarım (üçü)
- İşçiler
- Vakıf çocukları
- Ve herkes.

■ 1992. YÜREĞE SÖZ GEÇİRMEK

Yıllar öncesi Çiçu'nun oynandığı o ilk geceyi düşünüyorum. Yürümüşüm, koşmuşum, belki de uçmuşumdur, kim bilir. Ankara'nın nerelerindeydim, nerelerinden geçtiğimi anımsamıyordum.

3 Mart oyunundan sonra yine öyle olur muyum? Hayır, artık eskisi gibi yürüyemiyorum. Çünkü yüreğime söz geçiremiyorum artık. Öteden beri söz geçirememişimdir yüreğime. Ama eskiden ayaklarıma karışmazdı, şimdi ayaklarıma da, her şeyime de karışır oldu. Veee yüreğimle beynim, birbirinden ayrılamayan iki sevgili düşman gibi hep kavga ederek, hep çatışarak yasıyorlar bedenimde. Hangisinin hangisini yeneceğini bilemem, ama sonunda benim yenileceğim kesin, hem beynime hem yüreğime... İşte büyüden bugünlerde ameliyat edilme olasılığım var. 3 martta ameliyat olmamışsam, elbet 3 Mart gecesi Çiçu'nun ilk oynanışında bulunacağım. Tiyatrodan çıkınca, yine nerelerde olduğumu, nerelerden geçtiğimi bilmeden uzun uzun yürümeyi, koşmayı, uçmayı ne çok isterim.

■ 1993. AYDINLIK GAZETESİ

Aydınlık gazetesinde, gazetenin yayımlanmaya başladığı 1 Mayıs 1993 tarihinden başlayarak, 27 Eylül 1993 tarihine dek günlük başyazılar yazdım. Daha çok Türkiye'nin –ne yazık ki– uzun zaman, hatta her zaman geçerli olan ana sorunlarını ele aldım bu başyazılarda. Dinsel gericilik ve bağnazlık, demokrasi, laisizm, Şeytan Ayetleri, Kürt sorunu, aptallıklarımız, emperyalizm, düşünmek...

■ SİVAS KATLIAMI

2 Temmuz 1993 günü, Sivas'ta 10 bin insan, sekizbuçuk saat “şeriat isteriz” diye ulumuştur. Sekizbuçuk saat, Madımak

Oteli'nde kapana sıkıştırılmış gibi, biz devleti bekliyorduk. Ben bu devletin nasıl devlet olduğunu bilmeme karşın, hâlâ içimde şöyle yada böyle bir devletin bulunduğu umudu ve inancı vardı. Buyüzden nasıl olsa kurtulacağımıza inanıyordum.

37 aydının cayır cayır yakılmasından ve 60 insanın yaralanmasından sonra hemen hemen bütün gazeteler, buna benim Sivas'taki konuşmamın neden olduğunu yazdılar. 2 Temmuz günlü, yani benim konuşmamın ertesi günü çıkan hiçbir gazetede benim Sivas konuşmam yoktu. Öyleyse nerden çıkarıyorlardı benim Müslüman Sivas halkını kışkırtıcı, İslam'ı küçültücü, aşağılayıcı sözler söylediğimi? Yaşamımın hiçbir döneminde İslam dinini ve Müslüman dindarları küçültücü bir söz söylemediğim gibi, hiçbir inancı ve inanç bağımlılarını aşağılamadım. Ama kendimin dinsiz ve Tanrısız olduğumu da yadsıyarak iki yüzlülük yapmadım, yalancılık yapmadım.

Benim Sivaslıları kışkırtarak bu toplu kıyıma neden olduğumu salt bu faciadan ençok sorumlu olması gereken içişleri bakanı söylememişti. Aynı yalanı cumhurbaşkanı, başbakan, ana muhalefet partisi genel başkanı da yineleyerek Türk ve dünya kamuoyuna yaydılar.

Birey olarak hiçimse tek başına suçlu değildir. Suçlu, bağnazlara ve köktendincilere derece derece ödün veren bütün hükûmetlerdir. En sonuncu hükûmet en suçlu olandır.

■ 1994. İLERİSİ Mİ KALDI?

Ne yapacağımı bilemiyorum bu karanlık dünyamda. Yazamayacağıma ve duyamayacağıma göre düşünmekten başka bir iş yok. Düşündüklerimi yazamadıktan sonra düşünmek neye yarar? Masama oturdum. Masa lambamı yaktım. İşte bu yazıyı yazdım. Görmeden, ne yazdığımı bilmeden ve okuyamadan yazıyorum. Bu ilk denemem oluyor. Harflerin biçimlerini bildiğime göre kör karanlıkta da yazabilirim (mi?) Deneyeceğim.

Yazık, dosyalar dolusu notlar, yazbozlar öylece kalacak benden sonraya; üstelik kimsenin de işine yaramayacak. Daha da kötüsü, notlarımı eski harflerle ve aceleden okunamaz biçimde yazdım, ilerde zaman bulur da bunları yazı makinesinde yazarım

diye... İlerde? Ne zaman? Artık ilerisi mi kaldı?

■ HALKINI SEVMEK

Çocuklarıma, küçüklüklerinden beri hep, Türk halkına olan borcumuzu ödemeleri gerektiğini anlatmaya çalıştım. Öyle görünüyor ki, dört çocuğumdan salt sen bu borcu ödeme olanağına sahipsin ve sen de Portekiz'e yerleşmek istiyorsun. Nasıl ben Türk halkına borçluysam, sen de öyle borçlusun. Seni yetiştirmek için paraları ben verdim ama, o paralar halkın parasıydı. Türkiye, ne yazık ki, senin bilimsel gelişmene ve bilimsel özgürlüğe hâlâ uygun bir ülke değil. Türkiye'ye yerleşme, ama Türkiye'yi, Türkiye halkını da unutma. Şunu da söyleyeyim sana, ben sulu gırtlak hümanistler gibi, insanları seviyorum, Türk halkını seviyorum diyenlerden de değilim. Büyük çoğunluğuyla Türk halkını hiç sevmiyorum. Kötü, kaba, çirkin, ikiyüzlü, korkak, pis, bilgisiz insanları ne diye seveyim...

Hiç sevmiyorum. Onların böyle olmağdaki gerekçeleri, "ama kabahat onların değil ki" sözleri, bana onları sevdirmiyor. Ben bu sevmediğim Türkiye halkı için bütün bir yaşamımı ortaya koydum, harcadım. Sevmiyorsam, niçin? Çünkü, ben o halktanım. O insanların sevillecek bir düzeye gelmeleri için, hiç abartmasız canımı bile verebilirim. İnsan, nasıl ağababasını değiştiremezse, halkını da değiştiremez. Sen de bu halkın çocuğusun, bunu hiç unutmamalısın.

■ 1995

Bütün insanlık tarihinde ölmemiş tek kişi bulunsaydı, ona bakıp ben de ölmeyecektim. Ama ne yapayım ki örnek yok, suç benim değil, öleceğim herkes gibi...

■ SON İSTEK

Bitki olacaksam

Çayır çimen olayım

Aman baldıran değil

Yol altında kalacaksam

Gelin arabaları geçsin üstümden
Çelik paletler değil
Üstümde çocuklar koşuşsun
Ne kaçan ne kovalayan
Askerler değil
Kerpiç yapacaksanız beni
Okullarda kullanın
Cezaevlerinde değil
Soluğum tükenmez de kalırsa
Islık öttürsünler
Aman ha düdük değil
Kalem yapın beni kalem
Şiirler yazan sevi üstüne
Ölüm kararı değil
Ölünce yaşamalıyım defne yapraklarında
Sakın ola ki
Silahlarda değil Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly